

**אוניברסיטת בר-אילן**  
**המחלקה למדעי המדינה**

**71-777-01 הגות פוליטית יהודית מודרנית – תשס"ז**  
**מרצה: ד"ר משה הלינגר**

**תיאור הקורס**

הקורס יתמקד בנייתו משנתם החברתית-פוליטית של הוגים יהודים בולטים בעידן המודרני. הדיון יתמקד הן בהגות השונות על רקע התקופה שבה נוצרו והן במשמעויות באשר לזהות יהודית מודרנית ולסוגיות מדיניות מרכזיות. בין הנושאים המרכזיים שילובנו במהלך הקורס: יהדות כדת וכלאום, זהות יהודית קולקטיבית לעומת זהות אינדיבידואלית ואוניברסאלית, דמות המדינה היהודית הראויה, צדק חברתי, הזיקה בין דת למדינה, היחס בין היהדות לבין ערכים דמוקרטיים מערביים ועוד. החטיבה הראשונה תעסוק בהבנת האתגר שהעמיד ברוך שפינוזה להגות היהודית המודרנית ובתשובה שניתנה לו על ידי משה מנדלסון וממשיכיו בזרמים השונים שהתפתחו בגרמניה במאה התשע עשרה. בחטיבה השנייה נעסוק בתפיסות קבליות חסידיות ובהשלכות העולות מהן על זהות ומחשבה יהודית. במרכז החטיבה השלישית נעסוק בשני ההוגים הציונים המרכזיים בתקופת עיצוב הציונות המדינית: הרצל ואחד העם. החטיבה השלישית תעסוק בשלושה הוגים יהודים גרמניים בולטים: הרמן כהן, מרטין בובר ופרנץ רוזנצווייג ובפיתוח משנה יהודית מוסרית-פוליטית לא ציונית. החטיבה הרביעית תעסוק בוויכוח שבין שמאל וימין בתנועה הציונית. החטיבה החמישית תעסוק בהגות אורתודוקסית: הרב ריינס, הראי"ה קוק וממשיכיו, הרב הירשנזון, הרב סולובייצ'יק וישעיהו ליבוביץ המוקדם והמאוחר, הרב ש"ך וההגות החרדית. לאורך הקורס ישולבו רפרטים קצרים של המשתתפים שיעסקו בסוגיות שונות כפי שעולות ממשנתם של הוגים שנלמדים בשיעורים וכאלו שייבחרו, בתיאום עם המרצה, על ידי המשתתפים.

**דרישות הקורס**

1. השתתפות בהרצאות **חובה** (כולל קריאת חומר הכנה לפני הרצאות ובעקבותיהן) (10%).
2. מבחן (70%).
3. כתיבת רפרט והרצאה עליו במהלך הקורס (20%).

**ביבליוגרפיה (חלקה חובה ורובה רשות. במהלך השיעורים יופנו המשתתפים לפרקים או לעמודים מתוכה).**

**כתבי ההוגים:**

אחד העם, על פרשת דרכים, חלקים א-ד (ברלין: הוצאת יודישער פערלעג, תרפ"א).  
**בספריה המרכזית (מדף פתוח) ובספרות C2 אחד. על (235136)**

בובר, מרדכי מרטין, בסוד שיח-על האדם ועמידתו נוכח ההווה (ירושלים: מוסד ביאליק, תשמ"א).  
**בספריות: מדף פתוח, חינוך, פילוסופיה, ספרות A19 בוב. בס (21615)**

הירש, רבי שמשון ב"ר רפאל, אגרות צפון – תשע-עשרה אגרות על היהדות, עברית: ד"ר חיים וייצמן (בני-ברק: נצח, תשכ"ז).  
**בספריה המרכזית A19 היר. אג (115204)**

הס, משה, רומי וירושלים וכתבים יהודיים אחרים, תרגום: ישורון קשת (ירושלים: הספריה הציונית, תשמ"ג).  
**933.601 הס. רומ (18259)**

הרצברג, אברהם, הרעיון הציוני (ירושלים: כתר, תש"ל).  
**933.609 הרצ. רע (117426)**

הרצל, תיאודור, כתבי הרצל בעשרה כרכים, ירושלים: הספריה הציונית, תשכ"א).  
**933.612 הרצ. כת (282424) (כרך א נמצא בשמורים: מדעי המדינה לפי הרצ. כת**

הרטמן, דוד, מסיני לציון חידושה של ברית, תרגום מאנגלית: נעם זהר (תל-אביב: עם עובד, תשנ"ג).  
**בספריה המרכזית ובפילוסופיה A19 הרט. מס (209375)**

כהן, הרמן, דת התבונה ממקורות היהדות, תרגום: צבי וויסלבסקי, מבוא וחתימה: סיני אוקו ויוסף בן שלמה (ירושלים: מוסד ביאליק והמכון על שם ליאון בק, 1971).  
**בספריות: מדף פתוח, יהדות, פילוסופיה, ספרות A19 כהן. דת (261013)**

ליבוביץ, ישעיהו, יהדות, עם יהודי ומדינת ישראל (ירושלים ותל-אביב: שוקן, תשל"ג).  
**שמו מדעי המדינה לפי ליב.יה (143351)**

מנדלסון, משה, ירושלים וכתבים קטנים בענייני יהודים ויהדות, תרגום: ש' הרברג. (תל-אביב: מסדה, תש"ז).

**בספריה המרכזית, פילוסופיה וספרות A19 מנד.יר (235488)**

סולובייצ'יק, יוסף דב הלוי, איש האמונה (ירושלים: מוסד הרב קוק, תשנ"ב).  
**בספריה המדרשה, פילוסופיה, ספריה מרכזית וספרות A19 סול.אי (114950)**

קוק, אברהם יצחק הכהן, אגרות הראי"ה, כרכים א-ד (ירושלים: מוסד הרב קוק, תשנ"ד).  
**בספריה המדרשה, בספריה המרכזית (מדף פתוח) A19 קוק.אג (25440)**

הני"ל, אורות (ירושלים: מוסד הרב קוק, תשנ"ג).  
**בספריה המדרשה ובפילוסופיה A19 קוק.או (106394)**

ריינס, יעקב יצחק, אור חדש על ציון (ניו-יורק, התש"ב, במקור: תרס"א).  
**בספריה: מדף פתוח, יהדות, E041 רינ.או (20086)**  
שפינוזה, ברוך, מאמר תיאולוגי-מדיני, (ירושלים: מאגנס, תשכ"ב).  
**בספריה המרכזית (מדף פתוח) ובפילוסופיה 199.492 שפי.מא (250653)**

#### **מחקרים נבחרים:**

אילון, עמוס, הרצל (תל-אביב: עם עובד, תשל"ז).  
**933.612 איל.הר (297644)**

ארו, גדעון, מציונות דתית לדת ציונית: שורשי גוש אמונים ותרבותו (עבודת דוקטור, ירושלים: האוניברסיטה העברית, תשמ"ז).

**עבודת ד"ר בספריית מדעי החברה בדלפק לפי ארן.מצ (117544)**

בלפר, אלה, זהות כפולה- על המתח בין ארציות לרוחניות בעולם היהודי, (רמת-גן: אוניברסיטת בר-אילן, תשס"ד).  
**933.015 בלפ.זה (578726)**

גוטשלק, יחיאל אלפרד (עם הלל אגרנט), אחד העם והרוח הלאומי (ירושלים: הספריה הציונית, תשנ"ב).  
**בספריה המרכזית (מדף פתוח) D608.1 אחד(גוט) (206429)**

דון יחיא אליעזר, וזיסר ברוך, "רציפות ותמורות בהגות המדינית היהודית", בתוך: דניאל י' אלעזר (עורך), עם ועדה המסורת המדינית היהודית והשלכותיה לימינו (ירושלים: המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה והוצאת ראובן מס, תשנ"א), עמ' 104-131.  
**שמו מדעי המדינה לפי עם.וע (155821)**

הלינגר, משה, "ההלכה והאוטונומיה האנושית במשנתם של ישעיהו ליבוביץ, הרב סולובייצ'יק ודוד הרטמן", בתוך: אבי שגיא, דודי שוורץ וידידיה צ' שטרן (עורכים), יהדות פנים וחוץ – דיאלוג בין עולמות (ירושלים: מאגנס, תש"ס), עמ' 307-345.  
**שמו מדעי המדינה לפי יהד.פנ (433947)**

ויטל, דוד, המהפכה הציונית כרך א': ראשית התנועה תרגום: ברוך מורן (תל-אביב: עם עובד והספריה הציונית), תשל"ח.  
**שמו סוציולוגיה לפי ויט.מה (113765)**

ויילר, גרשון, תיאוקרטיה יהודית (תל-אביב: עם עובד, 1976).  
**שמו מדעי המדינה לפי ויל.תא (134106)**

זקס, יעקב (יונתן), משבר וברית-מחשבה יהודית מודרנית ופוסט-מודרנית, (ירושלים: מאגנס, תש"ס).  
**296.19 זקס.מש (446566)**  
כץ, יעקב, "התנועה הלאומית היהודית: ניתוח סוציולוגי", לאומיות יהודית (ירושלים: הספריה הציונית, תשמ"ג), עמ' 15-35.  
**שמו מדעי המדינה לפי כץ.לא (133018)**

לוז, אהוד, מאבק בנחל יבוק: עוצמה, מוסר וזהות יהודית (ירושלים: מאגנס, תשנ"ט).  
**שמו סוציולוגיה לפי לוז. מא (397808)**

\_\_\_\_\_, מקבילים נפגשים – דת ולאומיות בתנועה הציונית במזרח אירופה בראשיתה 1882-1907  
(תל-אביב: ספרית אופקים, עם עובד, תשמ"ה).  
**שמו סוציולוגיה לפי לוז. מק (37038)**  
רביצקי, אביעזר, הקץ המגולה ומדינת היהודים – משיחיות ציונות ורדיקליזם דתי בישראל (תל-אביב: עם  
עובד, תשנ"ג).  
**שמו מדעי המדינה לפי רבי. קץ (207736)**

רוטנשטרייך, נתן, המחשבה היהודית בעת החדשה (תל-אביב: עם עובד, תשמ"ז)  
**בספרית המדרשה, פילוסופיה וספרות A19 רוט. מח (232331)**

שבייד, אליעזר, תולדות ההגות היהודית במאה העשרים (תל-אביב: דביר, תש"ן).  
**בספריה המרכזית ובפילוסופיה A19 שבי. תו (135147)**

\_\_\_\_\_, תולדות ההגות היהודית בעת החדשה (ירושלים: הוצאת כתר והוצאת הקיבוץ המאוחד, תשל"ח).  
**שמו מדעי המדינה לפי שבי. תו (132566)**

שגיא, אבי, אתגר השיבה אל המסורת (תל-אביב: הקיבוץ המאוחד ומכון שלום הרטמן והפקולטה  
למשפטים, תשס"ג).  
**בספריה המרכזית (מדף פתוח) ובפילוסופיה A19 שגי. את (568556)**

שמעוני, גדעון, האידאולוגיה הציונית, (ירושלים: מאגנס, תשס"ג).  
**933.601 שמע. אי (479514)**

בנוסף, ינתנו במהלך השנה מספר מאמרים ופרקים מתוך ספרים כקריאה נלווית.